

**Catharina Margaretha Saaijmans (1763-1849),
drie stoplappen & de oorsprong van het vermogen van het echtpaar Vader-Saaijmans**

P.J.A. van Voorst Vader¹⁾

Inleiding

Zomer 2007 heeft het Museum de Bevelanden een verzameling stoplappen tentoongesteld in de tegenover het museum gelegen Grote Kerk te Goes. Daar hingen naast elkaar de lap van Catharina Margaretha Saaijmans (1763-1849), gemaakt bij Tannetje Wackeroet, en die van haar moeder Johanna Bomme (1730-1804), gemaakt bij Johanna van Driessen. De stoplap van de laatste is gemaakt in 1743 (afb. 1),²⁾ die van de eerste in 1776 (afb. 2).³⁾ Ca. 10 jaar na Catharina Margaretha Saaijmans, in 1794 getrouwd met Abraham Vader (1770-1854), maakte Johanna Henrietta van Voorst (1772-1796), 9 jaar jonger dan Catharina Margaretha Saaijmans en een ouder zusje van de echtgenote van Willem Lodewijk Vader (1775-1849), de jongere broer van Abraham Vader, ook een stoplap bij Tannetje Wackeroet (afb. 3).⁴⁾ Mevrouw P. den Os - van Leijen, vrijwillig stop- & merklappenconservator van het museum, heeft zich verdiept in de geschiedenis van diegenen, die de stoplappen vervaardigden. De afbeelding van de stoplap van Catharina Margaretha Saaijmans (afb. 2) en de meeste hier vermelde genealogische gegevens zijn van haar afkomstig. De auteur prijst zich gelukkig, dat zij met hem de rijke oogst van haar onderzoek heeft willen delen.⁵⁾

De stoplappen

Op de stoplap van Johanna Bomme is de volgende tekst geborduurd: “ANNO 1743 / BEGONNEN DEN 28 VAN LOUMAAND / DOOR MY GEDAAN / JOHANNA BOMME / DOOR ONDERWYS VAN JOHANNA VAN DRIESSEN”. Zij gebruikte zijden garen op katoenen borduurstof. Begonnen werd met het middenstuk, het zogenaamde ‘huis met trapgevel’, gemaakt door het doorstoppen van de stof met verschillende kleuren garen. De versiering, de verspieters in Kanaän, werd geborduurd met een kruissteek evenals de letters. Ter plaatse van de ‘dakrand’ 3 randjes met puntjes in een vulsteek met daar tussen nestelgaatjes. Rondom het ‘huis’ 12 stoppen, waarvan 4 hoekstoppen. Voor het maken van de stoppen werden in de stof vierkante gaten gemaakt. Opvallend is rechtsboven de kleine tricot- of maasstop, in twee kleuren groen, niet gebruikt om stof (textiel) te herstellen, maar voor herstel van breiwerk (Frans: tricoter = breien). Johanna van Driessen was als handwerklerares actief in de jaren 1743-1745, uit welke tijd van haar 3 leerlingen bekend zijn.⁶⁾

De stoplap van Catharina Margaretha Saaijmans bevat de volgende tekst: “DOOR MIJN GEDAAN / CATHARINA MARGARETA SAAYMANS / DOOR ONDERWIJS VAN TANNETJE WACKEROET / VOLTROCKEN DEN 31 VAN WINTERMAAND / IN HET JAAR 1776”. Ook geborduurd met zijden garen op katoenen stof. Centraal een variant van een ‘huis’, met fraaie versieringen. Rondom het ‘huis’ 14 stoppen, geen hoekstoppen. De schuine zijden onder het ‘huis’ (de ‘trap’) zijn stopjes om een snee te herstellen. De stoplap bevat geen tricotstop. Tannetje Wackeroet, als handwerklerares actief in de jaren 1776-1795, had 15 leerlingen.⁶⁾ De eerste was C.M. Saaijmans, de laatste E.A. Wisse.

Op de stoplap van Johanna Henrietta van Voorst, minder goed bewaard gebleven dan de andere twee, is de volgende tekst geborduurd: “DOOR MIJ GEDAAN / JOHANNA HENRIETTA VAN VOORST / DOOR ONDERWYS VAN TANNETJE WACKEROET / BEGONNEN DEN 2(8?) FEBRUWARY 1785 / EN GEEYNDIGT DEN 12 MEI ANNO 1786”. Deze lap, ook bij Tannetje Wackeroet gemaakt, zij het ca. 10 jaar later, toont gelijkenis met de lap van Catharina Margaretha Saaijmans. Er is weer het ‘huis’, met doorstopwerk, en letters en versieringen in kruissteek en de ‘trap’ onder het huis. De kroon bovenin het ‘huis’ werd geborduurd in nestelgaatjes. Rondom het ‘huis’ 14 stoppen.

Rechtsonder een tricotstop. Ook hier geen hoekstoppen, zoals wel bij Johanna Bomme.

Handwerken in Middelburg

Er zijn ca. 110 stoplappen, tussen 1715 en 1815 in Middelburg gemaakt, bewaard gebleven.⁶⁾ Doordat ze nagenoeg allemaal de tekst dragen “Door myn gedaan” of “Door myn gemaect” gevolgd door veelal volledige naam en datum, is genealogisch onderzoek relatief goed mogelijk (elders in Nederland werden vaak alleen initialen geborduurd). Ook de namen van de handwerkleraressen uit die periode, het waren er meer dan twintig met ca. 120 leerlingen, zijn bekend.⁶⁾ Want bijzonder is, dat in Middelburg de naam van de lerares op de stoplap vermeld werd, wat elders in Nederland ongebruikelijk was.⁶⁻⁸⁾

De leerlingen, meisjes uit gegoede kringen en vaak aan elkaar verwant,⁶⁻⁸⁾ maakten in Middelburg veel vaker een stoplap dan een (figuratieve) merklap, waarvan er nu slechts ca. 30 uit het tijdvak 1715-1815 getraceerd zijn.⁶⁾ Men zou verwachten, dat de meisjes eerst een merklap zouden maken, zoals veelal elders in Nederland, met een volledig alfabet (hoofdletters en kleine letters) en tien cijfers, om later hun wasgoed te kunnen merken, en pas daarna, als ze 13 of 14 jaar oud waren, de technisch moeilijker en meer tijdrovende stoplap (het maken van een stoplap duurde 1 jaar of langer), verschillende technieken gebruikend voor het stoppen van het toen kostbare textiel (kleden en linnengoed).⁶⁻⁸⁾ Maar dat was in Middelburg niet het geval. Daar koos men kennelijk regelmatig direct voor de stoplap. Wat kan verklaren, dat de stoplappen uit Middelburg meer versieringen tonen dan gebruikelijk. Op merklappen werd namelijk de ruimte, die overbleef na borduren van alfabet en cijfers, vaak opgevuld met figuratieve voorstellingen (in de 19e eeuw werden alfabet en cijfers steeds vaker weggelaten, zodat men dan spreekt over een borduurlap of pronklap).⁸⁾ Er is uit het tijdvak 1715-1815 in Middelburg maar één meisje bekend, dat zowel een (figuratieve) merklap als een stoplap maakte.⁶⁾

Catharina Margaretha Saaijmans

Tot nu toe was mijn kennis omtrent Catharina Margaretha Saaijmans, echtgenote van Abraham Vader (1770-1854), de baljuw, later maire en burgemeester van Kortgene, uiterst beperkt. Meer kennis viel mij toe omtrent de jongere broer van Abraham Vader, Willem Lodewijk Vader (1775-1849), en zijn vrouw Johanna Elizabeth van Voorst (1781-1852), uit welk huwelijk de familietak Van Voorst Vader voortkwam.⁹⁾ Het evenwicht is nu enigszins hersteld door bijgaande nieuwe gegevens aangaande Catharina Saaijmans en haar familie.

De grootvader van Catharina Saaijmans was Hendrik Saaijmans, die, van elders afkomstig, huwde met de Nijmeegse Catharina Ham en zich daar vestigde. Waar hij vandaan kwam is onbekend. Evenwel, het wapen van Hendrik toont een zaaiende man met het onderschrift: “*Saamann gnt. Sohmann*”, wat duidt op Duitse origine. In het doopregister van de Nederduitsch Gereformeerde Kerk in Nijmegen staan drie kinderen van het echtpaar Saaijmans-Ham genoteerd:

1. Johannes Conradius, gedoopt 4 November 1703.
2. Maria Sijbilla, gedoopt 7 Juni 1705.
3. Gosuinus, gedoopt 20 Juli 1710.

Op 6 september 1741 wordt Gosuinus poorter van Zierikzee, waar hij geregistreerd werd als Gozewinus Zaimans. Op 5 september 1744 legde hij de eed af als “*borger*” van Goes. Daar was hij op 10 augustus 1744 gehuwd met Kornelia Minnaert, weduwe van Daniël van Noorden. Na haar overlijden in 1750 wordt Gozewinus eigenaar van het pand Lange Vorst 70 in Goes, dat voorheen eerst aan Van Noorden en daarna aan Kornelia Minnaert toebehoorde.

Op 26 december 1753 huwt hij Maria van de Wijnperse, weduwe van Bartholomeus Bomme (1709-1751). Bartholomeus was waarschijnlijk (ondermeer) als koopman actief gezien

zijn pakket zeeverzekeringen en de brieven naar Batavia van Gozewinus Saaijms over de nalatenschap van Bartholomeus.¹⁰⁾ Ook dit huwelijk is van korte duur: Maria overlijdt op 22 mei 1756.

Op 8 september 1761 huwt de inmiddels 51-jarige Gozewinus ten derden male: nu met Johanna Bomme (geboren 01-02-1730, overleden 07-04-1804), een nicht van Bartholomeus Bomme (zijn vader was Antoni Bomme, 1681-1740, de oudste broer van de vader van Johanna). Zij kwam uit Middelburg, waar het paar zich vestigt. Gozewinus wordt geregistreerd als koopman (hij is als Goosewinus Saaijms op 13-08-1777 in Middelburg begraven, waar hij op 7 augustus overleed). Johanna Bomme, 20 jaar jonger dan haar echtgenoot, schenkt Gozewinus drie kinderen:

1. Catharina Margaretha Saaijms (geboren 02-02-1763, overleden 19-01-1849), die op 22 juli 1794 Abraham Vader zal huwen.
2. Johanna Henriëtta Saaijms (geb. 02-02-1765), die in 1785 Arnout Martinus van Genderen, predikant te Vlissingen, huwde.
3. Johan Hendrik Saaijms (1770-1773).

Die dubbele verwantschap van Gozewinus Saaijms (1710-1777) met de familie Bomme is van belang. Dat is namelijk een voorname familie.

De familie Bomme

De ouders van Johanna Bomme (1730-1804) waren: Jan Bomme (1691-1755) en Margaretha van Besten (1695-1761). Het valt op, dat Johanna september 1761 trouwt, kort na het overlijden van haar moeder. Zij was mogelijk de verzorgster van haar moeder, pas tot huwen bereid, nadat deze taak was volbracht. De vader van Jan, de grootvader van Johanna, was Leendert Bomme (1655-1721), geboren te Veere, overleden te Middelburg. Als beroepen en functies meldt het Nederland's Adelsboek, ed. 1989: burseman (1688), verhuurder van rouwmantels (1698), bouwmeester (1698) en volgman (1704). Een burseman (beursman) deed zaken aan de beurs, een volgman was een afgevaardigde van een polderdorp. Jan, Johanna's vader, wordt in het Nederland's Adelsboek niet genoemd, omdat hij niet in rechte lijn voorouder is van de adellijke tak. Maar volgens een fraai artikel over een broer van Johanna Bomme, ook een Leendert Bomme (1727-1788), die niet alleen lakenhandelaar met een zaak op de Lange Delft in Middelburg en directeur van de Commerce Compagnie was, maar ook actief amateur-onderzoeker van hoofdzakelijk ongewervelde land- en waterdieren in Zeeland en lid van het Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen, was Jan Bomme waarschijnlijk kruidenier, in ieder geval handelsman en hoofdparticipant van de Commerce Campagnie.¹¹⁾

Jan's één na oudste broer, ook een Leendert Bomme (1683-1760), was koopman in wijnen te Middelburg, tevens representant van de stadhouder bij de Kamer Zeeland van de V.O.C. Hij was gehuwd met Suzanna de Haze (1693-1743). Hun zoon was Mr. Hubrecht de Haze Bomme (1737-1821), o.a. burgemeester van Middelburg en bewindhebber van de W.I.C. en van de V.O.C., Kamer Zeeland. Hij was gehuwd met Cornelia Maria van Citters (1742-1780).

Hubrecht's zoon, Mr. Willem Anthony de Haze Bomme (1766-1865), is in 1839 in de adelstand verheven, zodat we de familie beschreven vinden in het Nederland's Adelsboek van 1989. Reeds in 1890 stierf de adellijke tak uit. Uit deze gegevens blijkt, dat de Bommes behoorden tot Zeelands kapitaalkrachtige regentenstand, in ieder geval na ca. 1700.

Het vermogen der Vaders

In mijn artikel "*Het mysterie van de herkomst van het vermogen der Vaders*" was ik verbaasd over de omvang van het vermogen van Abraham Vader.¹²⁾ Blijkens zijn Memorie van Successie had dat immers een omvang van rond f450.000, ruim de helft van het vermogen van broer Willem Lodewijk, die één der rijkste mannen van Zeeland was. Tot nu toe had ik

geen grond voor de veronderstelling, dat koopmansdochter Catharina Saaijmans een belangrijk vermogen meebracht in haar huwelijk. De 6 hectare grond, die zij bij haar overlijden naliet aan haar echtgenoot en de drie huisjes naast de buitenplaats Roos & Doorn in Middelburg, die zij samen met haar zuster bleek te bezitten,¹³⁾ gaven daarvoor onvoldoende aanwijzingen. De dubbele verwantschap met de familie Bomme maakt wel een fors vermogen mogelijk. Mijn stelling is, dat het vermogen van het echtpaar Saaijmans-Bomme aanzienlijk geweest moet zijn, zij het wellicht minder aanzienlijk dan het vermogen van Johannes van Voorst (ca. 1740-1793), stuurman, kapitein en laatstelijk equipagemeester bij de V.O.C., de vader van Johanna Elizabeth van Voorst. Dat laatste vermogen moest Johanna Elizabeth Vader - van Voorst (1781-1852) delen met haar oudste zuster, Maria Jacoba Catshoek - van Voorst (1768-1837),^{14,15)} zoals ook Catharina Margaretha Vader-Saaijmans (1763-1849) en haar zuster Johanna Henriëtta van Genderen-Saaijmans (1765-?) het door hen beiden geërfde vermogen moesten delen na het overlijden van hun moeder in 1804.

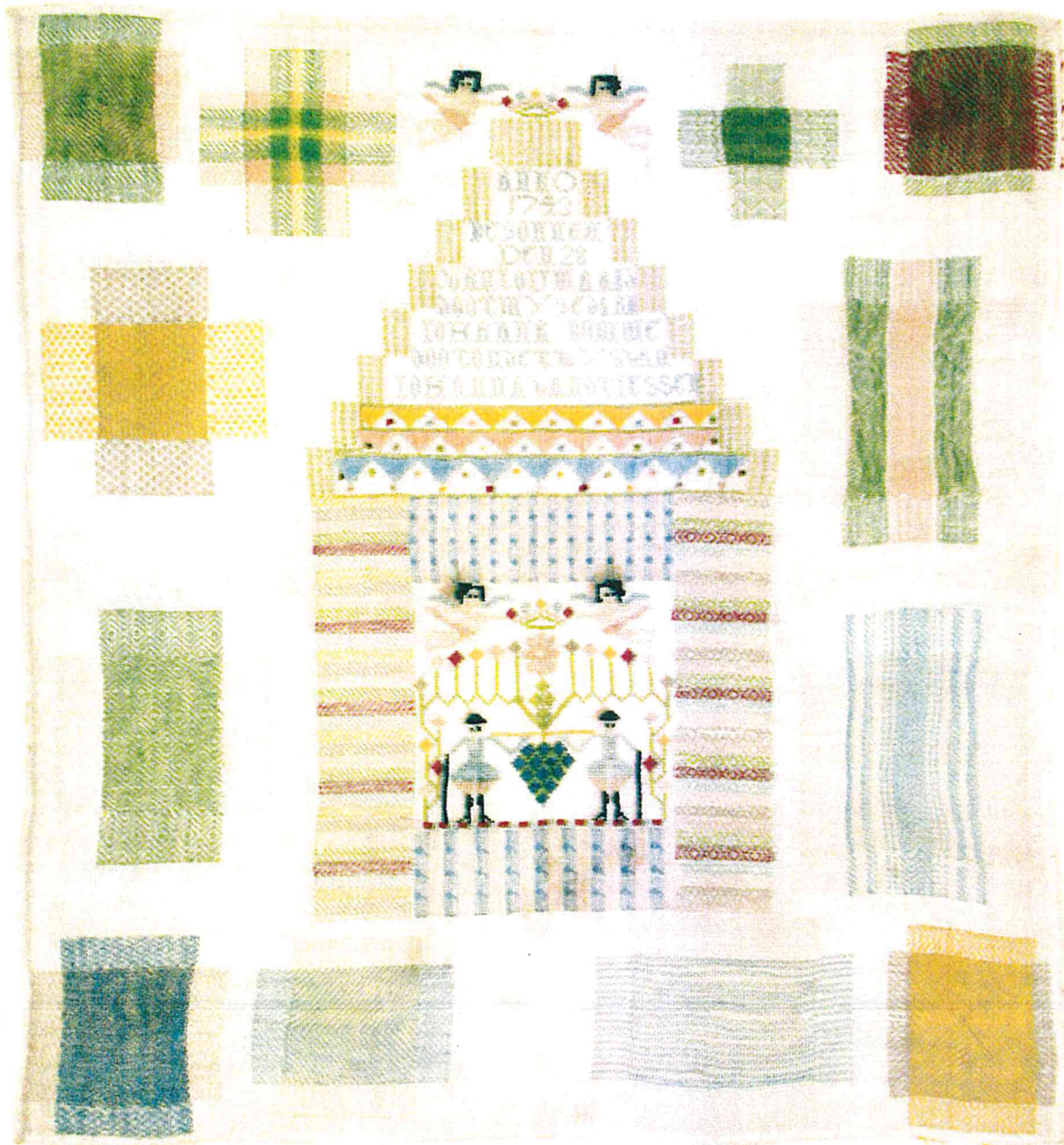
Hoewel er geen bewijs is voor mijn stelling, hierboven uiteengezet, acht ik toch de waarschijnlijkheid groot, dat die de verklaring vormt voor het bovengenoemde "*Mysterie*". Het bewijs hiervoor valt niet te leveren, omdat het archief van Middelburg, inclusief de notariële bescheiden, in de laatste oorlog (WO II) verloren ging, althans voor een niet onaanzienlijk deel.

Noten & bronnen:

1. Posthume publicatie (in 2017) van een in 2008 geconcipieerd artikel van P.J.A. van Voorst Vader (1916-2009), in 2016 voor publicatie gereed gemaakt door P.C. van Voorst Vader, zoon van de auteur, i.s.m. mevr. P. den Os-van Leijen (zie de eerste alinea van het artikel), met ook zeer gewaardeerde hulp van dhr. W. van de Garde. Het betreft het laatste artikel van de vele door P.J.A. van Voorst Vader geschreven, gepubliceerd in *De Spuije*, Afl. 100, Voorjaar 2017, pag. 47-53 (een Jubileumnummer omdat het Aflevering 100 betreft).
2. De stoplap van Johanna Bomme werd in 1979 door dhr. C. van Santen geschonken aan Museum Het Markiezenhof, Bergen op Zoom, die hun merk- & stoplappen collectie ca. 1994 voor langdurig bruikleen afstond aan Streekmuseum De Meestof, St. Annaland, Tholen.
3. De stoplap van Catharina Margaretha Saaijmans werd in 2001 aan het Historisch Museum de Bevelanden, Goes, geschonken door prof. dr. P.G.W.J. van Oordt (1927-2011), afstammeling van een dochter (G.H. Saaijmans Vader, gehuwd met J. van Oordt) van P.H. Saaijmans Vader (1799-1891), oudste zoon van het echtpaar Vader-Saaijmans.
4. De stoplap van Johanna van Voorst is in particulier bezit (zie noot 15).
5. Mevr. P. den Os - van Leijen heeft de door haar gevonden genealogische gegevens ontleend aan meerdere archieven, o.a. het Gemeente Archief Nijmegen en het familiearchief Van der Feen.
6. Martin Ex, "*Non-darning samplers from Middelburg, October 29, 2014; updated list of Middelburg samplers 1715-1815, 13 September 2016*", www.ex.typepad.com.
7. Walter van de Garde, "*Merklappen, stoplappen en genealogie*", Gen: tijdschrift voor familiegeschiedenis, 2014, 20e jrgng, nr. 2, pag. 65-69.
8. J. Visser en W. van de Garde, "*Oefenstof. Merklappen en andere vrouwelijke handwerken, 1600-1920*", Uitg. Lecturis, Eindhoven, 2013.
9. Zie de artikelen van P.J.A. van Voorst Vader over de geschiedenis van de familie Vader op de website van de Stichting Van Voorst Vader, www.familievanvoorstvader.nl/archief.
10. Bronnen: a) Assurantieboek betreffende zeeverzekeringen van Bartholomeus Bomme, Collecties NEHA (Nederlands Economisch Historisch Archief), Bijzondere Collecties 280, periode 1740-1748, G. Bank- en verzekeringswezen en zakelijke dienstverlening, Schadeverzekering; b) Brieven van dhr. G. Saaijmans, Middelburg, aan dhr. J.J. Korp, Batavia, betreffende de nalatenschap van Bartholomeus Bomme, de eerste echtgenoot van zijn vrouw Maria van de Wijnperse, Centraal Bureau Genealogie VIBDN1001266.
11. W.S.S. van Benthem Jutting, "*Leendert Bomme, 1727-1788, een 18-de eeuwse bioloog te Middelburg*". Archief van het Koninklijk Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen 1969, pag. 21-35.
12. P.J.A. van Voorst Vader, "*Het mysterie van de herkomst van het vermogen der Vaders*", in: P.J.A. van Voorst Vader, "*Verhalen uit 'Vader-land'*", Uitg. Stichting Van Voorst Vader, 2001, pag. 163-169; zie ook: www.familievanvoorstvader.nl/archief.
13. P.J.A. van Voorst Vader, "*De families Saaijmans en Van Voorst Vader & Huize 'Roos & Doorn' te Middelburg*", in: P.J.A. van Voorst Vader, "*Verhalen uit Zeeland*", Uitg. Stichting Van Voorst Vader, 2006, pag. 118-120.

14. J.E.S. van Voorst Vader - de Rechter, "*De familie Van Voorst: aanvullende gegevens, met naschrift*", www.familievanvoorstvader.nl/archief (2009/2014). De reeds genoemde middelste zuster, Johanna Henrietta van Voorst (1772-1796), maakster van een hier besproken, bewaard gebleven stoplap, overleed eerder dan haar moeder, Catharina Johanna Bonneel (geboorte- en sterfjaar onbekend), die in 1804 nog een huis kocht, in Middelburg, in de Nieuwe Ooststraat (bron: Zeeuws Archief, inv. nr. D 69841).
15. Johanna Henrietta van Voorst (1772-1796) was gehuwd met Anthony Willem Philipse (1766-1845). Van hem worden in de collectie van het Koninklijk Genootschap voor Geslacht- & Wapenkunde, beheerd door het Centrum voor Familiegeschiedenis van het Centraal Bureau voor Genealogie (toegankelijk via het Nationaal Archief), twee handschriften bewaard, één met de genealogie van de familie Bomme (via zijn moeder stamde hij af van Antonie Bomme, geb. 1610 te Veere, aldaar na 1656 overleden, beurtschipper op Dordrecht, beschouwd als stamvader van het geslacht Bomme, wiens enige zoon de in dit artikel genoemde Leendert Bomme was, 1655-1721, vader van drie ook in dit artikel genoemde zonen, Antoni, Leendert en Jan) en één met aantekeningen en andere wetenswaardigheden over familie en aanverwanten, door J. Visser en W. van de Garde gebruikt als bron van informatie over de toenmalige Middelburgse 'beau monde' (zie noot 7 en 8). Hij was jurist en advocaat, werd schepen en president van de schepenbank van Middelburg, procureur-generaal aan het Hooggerechtshof in Den Haag en president van de Hoge Raad, de hoogste rechtsprekende instantie in Nederland (https://nl.wikipedia.org/wiki/Anthoni_Willem_Philipse). Het echtpaar kreeg twee jong gestorven kinderen. Johanna stierf kort na de geboorte van haar tweede kind. Haar stoplap is thans in bezit van mevrouw M.C. van Leeuwen - Canneman, een rechtstreekse nazaat van A.W. Philipse en zijn tweede echtgenote, Anna Johanna van Lemzele (1775-1863). De oudste dochter, Maria Cornelia Philipse (1801-1891), huwde Gerrit Abraham Canneman (1800-1855).

Afbeelding 1. De stoplap van Johanna Bomme (1730-1804), bij Johanna van Driessen in Middelburg gemaakt, begonnen in de 'loumaand' (januari) van 1743, formaat: 52x48 cm. Foto met toestemming van Streekmuseum De Meestof, St. Annaland, Tholen.

Afbeelding 2. De stoplap van Catharina Margaretha Saaijmans (1763-1849), bij Tannetje Wackeroet in Middelburg gemaakt, voltooid in de 'wintermaand' (december) van 1776, formaat: 52x55 cm. Foto met toestemming van het Historisch Museum De Bevelanden, Goes.

Afbeelding 3. De stoplap van Johanna Henrietta van Voorst (1772-1796), bij Tannetje Wackeroet in Middelburg gemaakt, begonnen februari 1785, mei 1786 voltooid, formaat 50x50 cm. Deze stoplap is minder goed bewaard gebleven dan de andere twee. Foto met toestemming van de eigenaresse, mevrouw M.C. van Leeuwen - Canneman, Den Haag.

